

СУПРОВІД РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: СУЧАСНИЙ СУСПІЛЬНИЙ ДИСКУРС

Наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України «Розвиток обдарованої особистості: світовий та вітчизняний контексти»

18 листопада 2021 р.

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-13-2>

МЕЛЬНИК

Марина Юріївна

кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу діагностики
обдарованості Інституту
обдарованої дитини
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. Здійснено аналіз результатів опитування щодо супроводу розвитку обдарованої особистості в освітньому процесі, що його проводив Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України. Протягом 3-30 вересня 2021 р. опитано понад 52 тис. респондентів — представників педагогічної спільноти, здобувачів освіти та батьків. Розглянуто обізнаність педагогічної спільноти та батьків щодо діагностики та супроводу розвитку обдарованості в освітньому процесі. Виявлено готовність працівників закладів освіти ідентифікувати обдарованих здобувачів освіти та працювати з ними. Встановлено, що 80 % педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, 60 % учнів та половина батьків, які були учасниками опитування, переконані в необхідності діагностики та супроводу розвитку обдарованості в освітньому процесі. На думку опитаних працівників закладів освіти, труднощі ідентифікації та супроводу розвитку обдарованих учнів найчастіше пов'язані з відсутністю методичного забезпечення та браком часу на організацію і проведення такої роботи. З'ясовано, що для педагогічних працівників у підтримці та розвитку обдарованості учнів існує кілька важливих мотиваторів — підтримка батьків, підтримка від МОН України, інститутів післядипломної педагогічної освіти, адміністрації закладу освіти, фінансова винагорода. Водночас найважливішими та найбільш нагальними, на думку опитаних, є системні зміни: розроблення та впровадження державної програми (концепції) підтримки й розвитку дитячої обдарованості. Уточнено потреби учасників освітнього процесу в організації діагностики та супроводу розвитку обдарованої особистості.

Ключові слова: освіта; обдарованість; діагностика обдарованості; розвиток обдарованості.

Успішна реалізація інтелектуально-творчого потенціалу обдарованої особистості є одним з основних ресурсів соціального й економічного розвитку держави. У Законі України «Про освіту» зазначено, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору». Тож ідентифікація та супровід розвитку обдарованої особистості в системі безперервної освіти є

суб'єктивно цінними для кожного обдарованого й об'єктивно значущими для держави. Поліпшення науково-методичного та організаційно-спонукального забезпечення функціонування системи виявлення, розвитку й підтримки дітей і молоді, що показують різні види обдарованості, в реальному соціально-економічному та освітньому просторі України потребує залучення всіх учасників освітнього процесу та підтримки держави (ІОД НАПН України, 2009-2021). З метою вивчення думки щодо діагностики та супроводу розвитку обдарованої особистості Інститут обдарованої дитини НАПН України 3-30 вересня 2021 р. провів опитування працівників сфери освіти, здобувачів освіти й батьків (Мельник, 2021).

Опитування проводилося з використанням Blank Quiz. Загальна кількість респондентів, які взяли участь у дослідженні, — понад 52 тис. осіб. Серед них — працівники закладів загальної середньої (ЗЗСО), дошкільної (ЗДО), позашкільної (ЗПО), професійної (професійно-технічної) (ЗПТО) та вищої освіти (ЗВО), здобувачі освіти й батьки з усіх регіонів країни.

Відповідаючи на запитання «Чи є серед Ваших учнів (вихованців) обдаровані?», більшість опитаних представників закладів загальної середньої освіти повідомили про наявність кількох обдарованих учнів за педагогічну практику (рис. 1). Дещо менше респондентів стверджують, що мають обдарованих учнів майже у кожному класі. Менше 3 % опитаних за педагогічну практику жодного разу не зустрічали обдарованих учнів.

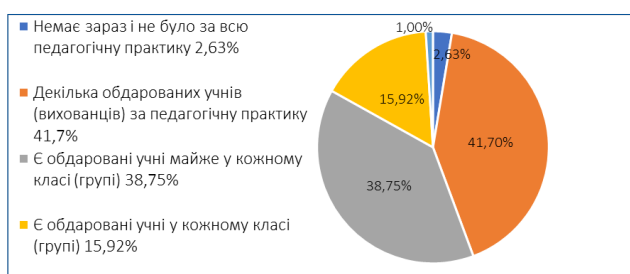

Рис. 1. Розподіл відповідей на питання «Чи є серед Ваших учнів (вихованців) обдаровані?»

Відповідаючи на питання, педагоги звертали увагу на складність виокремлення показників ідентифікації обдарованості: «Є просто наполегливі і відповідальні учні», «Є учні з високим рівнем відповідальності», «Є успішніші за однокласників, а не обдаровані», «Обдаровані — ні, а здібні є», «Є здібні учні», «Дивлячись що називати обдарованістю» тощо. Респонденти також звертали увагу на відсутність нормативно-правової регуляції освіти

обдарованих: «Категорія «обдаровані учні» не визначена українським законодавством», «Згідно з українським законодавством, усі діти рівні», «В НУШ поняття обдарованості відсутнє», «НУШ не визначає обдарованість» тощо.

Водночас деякі учасники опитування вважають недоцільним вживання терміна «обдаровані» в освітній практиці: «Усі діти обдаровані», «Не обдарованих не існує», «Кожна дитина по-своєму обдарована», «Для мене кожна дитина обдарована», «Усі обдаровані, головне — з'ясувати сферу обдарованості», «В освіті має панувати презумпція обдарованості» тощо.

Ми поцікавилися також в учнів чи, на їхню думку, вчителі вважають їх обдарованими. 23,3 % опитаних учнів відповіли ствердно на питання «Чи вважають Ваші вчителі (викладачі) Вас обдарованим (обдарованою)?». 23,9 % учнів переконані в тому, що для своїх вчителів вони не обдаровані. І майже половина опитаних (46,7 %) не впевнені в думці вчителів.

На запитання «Чи вважаєте Ви себе обдарованим (обдарованою)?» майже половина опитаних учнів відповіла ствердно («так» — 22,6 %, «скоріше так» — 25,8 %). Не впевнені у відповіді на запитання 20,4 % респондентів. У той же час свою дитину обдарованою або скоріше обдарованою, чим ні, вважають 78,8 % опитаних батьків. 3,7 % батьків негативно відповіли на запитання «Чи вважаєте Ви свою дитину обдарованою?». Дещо більше опитаних (7,3 %) відповіли, що вважають свою дитину скоріше не обдарованою. Не впевнені в обдарованості 9,2 % опитаних батьків.

Як уже зазначалося вище, опитані представники ЗЗСО зауважували багатоаспектність проявів обдарованості й труднощі ідентифікації обдарованої особистості в освітньому процесі. Загалом про обдарованість, на думку педагогічних працівників, свідчать високі успіхи у позашкільній діяльності (спорті, мистецтві, музиці і т. д.) — так думає 53,1 % респондентів. Дещо менше опитаних (46,9 %) вважають показником обдарованості глибокий та стійкий інтерес до однієї (чи кількох) шкільних дисциплін (табл. 1).

Зауважимо, найчастіше опитані педагоги вказують на риси, притаманні академічно обдарованим (висока успішність, здатність швидко засвоювати інформацію, глибокі знання шкільної програми, здатність до самонавчання та саморозвитку, наполегливість, працездатність, старанність тощо) та творчо обдарованим (нестандартне вирішення запропонованих завдань, розвинені

Таблиця 1

Розподіл відповідей на питання «Що, на Вашу думку, може вважатися обдарованістю?»
(респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді), %

Відповідь	Працівники					Батьки	Учні
	ЗЗСО	ЗДО	ЗПО	ЗПТО	ЗВО		
Результат тесту інтелекту (IQ вищий за 130)	17,56	10,47	13,86	18,8	21,6	9,91	35,06
Глибокий та стійкий інтерес до одного (кількох) шкільних предметів	46,94	29,65	36,63	34,19	52,95	29,56	25,12
Висока успішність за усіма (або більшістю) шкільними дисциплінами	36,18	30,23	18,81	29,9	34,55	24,62	39,5
Висока успішність за однією чи декількома шкільними дисциплінами	30,45	25	30,69	23,93	32,5	7,29	20,09
Розвинені лідерські та організаційні якості	29	24,42	21,78	46,15	36,36	26,95	25,06
Високі успіхи у позашкільній діяльності	53,11	40,7	41,58	41,03	39,09	45,28	51,02

творчі здібності, уміння створювати щось нове, неординарність думки, оригінальність, самостійність мислення і под.) учням. Окремо опитані представники ЗЗСО зауважували, що про обдарованість учнів свідчать кількісні показники успішності: висока академічна успішність, перемоги на олімпіадах, змаганнях та конкурсах різних рівнів.

У класі обдаровані учні, на думку педагогів, вирізняються легкістю опанування нового матеріалу (72,1 %), позаурочною активністю (53,1 %) та активною участю на уроці (51,2 %). 5,9 % опитаних працівників ЗЗСО зауважили, що обдарованість на уроці не проявляється.

Переважає більшість опитаних працівників ЗЗСО (95,4 %) скоріше погоджується або погоджується із твердженням, що виявлення обдарованих дітей та професійна оцінка особливостей їхньої обдарованості — важлива складова частина діяльності кожного педагога. Водночас учасники опитування зазначали неправомірність перекладання відповідальності за виявлення та супровід розвитку обдарованих лише на вчителів, зауважуючи, що це — скоординована робота усіх учасників освітнього процесу.

Серед опитаних батьків 84,3 % скоріше погоджується чи погоджуються із твердженням, що виявлення обдарованих дітей та професійна оцінка особливостей їхньої обдарованості — важлива складова частина діяльності кожного педагога. Батьки, як і педагогічні працівники, підтвердили важливість взаємодії школи та сім'ї в розвитку обдарованих учнів.

Відповідаючи на запитання «Як ідентифікують обдарованих дітей у закладі освіти, де Ви

працюєте?», більшість опитаних працівників ЗЗСО зазначила спостереження педагогів (89,9 %) та академічну успішність учнів (49,4 %). 1,4 % респондентів відповіли, що у закладі освіти, де вони працюють, ідентифікація обдарованості не здійснюється (рис. 2). Даючи відповідь на питання, педагоги зауважували також усталену практику ідентифікації обдарованості за результатами участі в конкурсах, змаганнях та олімпіадах різних рівнів.

Рис. 2. Розподіл відповідей на питання «Як ідентифікують обдарованих учнів у закладі освіти, де Ви працюєте?» (респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді)

Більшість опитаних учнів переконані в необхідності діагностики обдарованості — так відповіли 62,9 % опитаних. Цікаво, що багато учнів вважали більш важливою профорієнтаційну діагностику, ніж діагностику обдарованості: «Має відбутися першочергово профорієнтаційна діагностика, завдяки якій дитина зрозуміє свій талент та призначення, і те, як вона зможе самостійно стати обдарованою, бо загальна діагностика «на обдарованість» стане недемократичним поділом!!!», «Думаю, це не дуже важливо. Я впе-

внена, що учні самі знають, чим вони обдаровані, важливіше знати, до чого маєш хист і яку професію обрати» тощо.

Серед опитаних працівників ЗЗСО 79,7 % переконані в необхідності діагностики обдарованості учнів. Половина опитаних (50,4 %) вважає доцільним проведення такої роботи індивідуально — за запитом учнів чи батьків, або за пропозицією педагогічних працівників (табл. 2).

Загалом педагоги наголошували на важливості проведення діагностики обдарованості й необхідності затвердженого (рекомендованого) переліку діагностичних методик і методичних рекомендацій з проведення діагностики та інтерпретації результатів для кожного вікового періоду: *«Необхідно, якщо нададуть необхідні матеріали, адже ми маємо розвивати ті здібності, що є в учня», «Потрібно регулярно проводити для подальшого ознайомлення з результатами батьків та вчителів»*. Але водночас респонденти зазначали важливість вибору закладом освіти (практичним психологом, педагогами) часу й доцільності проведення такої роботи, звертаючи увагу на переважаність педагогічних працівників і неможливість виконати її якісно, якщо вона буде обов'язковою: *«Якісну та глибоку ЗНЗ зробити не в змозі, тому простих спостережень та інформації про успіхи в певній діяльності достатньо для визначення напрямків роботи, яка реально може проводитися в закладі з такими учнями»*.

Більшість опитаних батьків підтримують проведення діагностики обдарованості в закладах освіти: *«Варто, щоб у школах була людина, яка*

займається обдарованою молоддю», «Діагностику варто проводити на різних етапах навчання, оскільки це можливість виявити схильність до певного предмета чи діяльності дитини, можливість звернути увагу насамперед батьків, у якому напрямку необхідно в подальшому рухатися, на що звернути увагу, що більшою мірою необхідно розвивати...». У той же час опитані батьки також схиляються до того, що питання про проведення діагностики обдарованості має вирішуватися індивідуально.

Аналіз відповідей респондентів показує, що загалом і педагогічна спільнота, і батьки, і учні підтримують налагодження систематичної діагностичної роботи з виявлення обдарованих учнів. Утім, респонденти також наголошують на тому, що така робота повинна здійснюватися фахово й систематично, з подальшим супроводом розвитку обдарованої особистості.

На думку опитаних працівників ЗЗСО, у процесі виявлення обдарованих учнів мають бути задіяні педагоги спільно з практичними психологами у закладах загальної середньої освіти, самостійно обираючи інструментарій (54,8 % опитаних) або за єдиними стандартами (32,9 % опитаних). 5,8 % педагогічних працівників переконані, що діагностика обдарованості в освітньому процесі не потрібна (рис. 3).

Як і в попередньому випадку, педагоги вважають необхідною діагностику обдарованості учнів, утім, зазначають, що цю роботу ускладнює відсутність загальноприйнятих стандартів діагностики, а також надмірна завантаженість вчителів. Зважаючи на це, виявлення обдарованих учнів, на думку

Таблиця 2

Розподіл відповідей на питання *«Чи варто, на Вашу думку, проводити діагностику обдарованості учнів?»* (респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді), %

Відповідь	Працівники					Батьки
	ЗЗСО	ЗДО	ЗПО	ЗПТО	ЗВО	
Недоцільно	9,39	15,12	8,91	9,4	13,18	6,06
Достатньо лише контролю академічної успішності	12,01	18,02	14,85	16,24	10,68	7,17
Варто проводити IQ тести та/або діагностику креативності	1,18	16,86	18,81	25,64	18,41	15,6
Питання про проведення психологічної діагностики варто вирішувати індивідуально	50,39	41,28	53,46	52,14	46,36	44,77
Варто запровадити єдині стандарти ідентифікації обдарованості (перелік методик та методичні рекомендації з проведення діагностики та інтерпретації результатів)	29,34	23,26	21,78	21,37	19,77	11,20

опитаних, не повинно бути обов'язковим в освітньому процесі, і має здійснюватися за потребою і

Рис. 3. Розподіл відповідей працівників ЗЗСО на питання «Виявленням обдарованих учнів, на Вашу думку, мають займатися»

можливістю закладу проводити таку роботу.

Відповідаючи на запитання «Що, на Вашу думку, варто зробити, якщо у Вашому класі навчається обдарований учень (учениця)?», більшість опитаних працівників закладів освіти зійшлися на думці, що найбільш доцільним є обговорення з колегами та батьками дитини особливостей організації навчання (табл. 3). Водночас багато респондентів зауважували доцільність налагодження роботи з обдарованими дітьми насамперед на державному рівні: створення спеціальних закладів освіти для обдарованих, запровадження єдиних стандартів роботи з обдарованими дітьми та молоддю тощо.

Не менш важливим, на думку опитаних педагогічних працівників ЗЗСО, є коригування навчальних матеріалів для задоволення освітніх потреб обдарованих учнів. Учителі поділилися, що коригують матеріали щоденно (21,1 %), декілька разів на тиждень (17,2 %), декілька разів на місяць (23,7 %) чи декілька разів на рік (25,7 %).

Найбільш ефективними для задоволення освітніх потреб обдарованих учнів, на думку опитаних працівників ЗЗСО, є завдання різного рівня складності (57,5 %), творчі завдання й оцінка розвитку обдарованості в динаміці (51,3 %); також варто рекомендувати додаткову літературу для самостійної роботи (53,2 %) та рекомендувати додатково позашкільні заняття (22,5 %). Не коригують додатково навчальні матеріали для задоволення освітніх потреб обдарованих учнів 6,6 % опитаних. З них 3,8 % не мають такої можливості, а 2,8 % вважають недоцільним. Таким чином, переважна більшість опитаних педагогічних працівників переконані у важливості коригування навчальних матеріалів для різних груп учнів.

У той же час переважна більшість опитаних батьків (61,6 %) та учнів (78,1 %) зазначила, що більшість учителів (викладачів) добре викладають свій предмет і мотивують до навчання. Варто зауважити непоодинокі ремарки опитаних щодо складнощів організації навчання в умовах карантинних обмежень, що накладає відбиток на успішність учнів та їхню мотивацію до навчання.

Ми поцікавилися також, чи знайомі здобувачі освіти та їхні батьки з можливостями додаткової освіти, наукової освіти для обдарованих учнів (рис. 4). Більшість опитаних учнів (69,0 %) та батьків (72,3 %) зазначили, що знайомі з роботою спортивних, музичних, художніх шкіл тощо. Знайомі з роботою Малої академії наук України 7,7 % опитаних батьків та 20,1 % учнів. Водночас більше половини опитаних працівників ЗЗСО (52,3 %) переконані, що їхні учні знайомі з діяльністю МАН України. 7,3 % опитаних учнів поділилися, що беруть участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт, відвідують спортивні, музичні, художні школи, театраль-

Таблиця 3

Розподіл відповідей на питання «Що, на Вашу думку, варто зробити, якщо у Вашому класі навчається обдарований учень (учениця)?» (респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді), %

Відповідь	Працівники			
	ЗЗСО	ЗДО	ЗПО	ЗПТО
Обговорити з колегами особливості організації навчання	58,31	46,51	30,69	50,43
За можливості самостійно організувати індивідуалізований освітній процес	25,84	12,13	32,67	36,75
Поговорити з батьками щодо індивідуалізації навчального процесу	37,53	44,19	40,59	23,08
Поговорити з учнем (ученицею) щодо організації навчального процесу	32,85	25,58	34,65	32,48
Координувати свою роботу з практичним психологом	19,23	32,56	31,68	23,93
Нічого додатково не варто робити	5,43	8,72	10,89	6,84

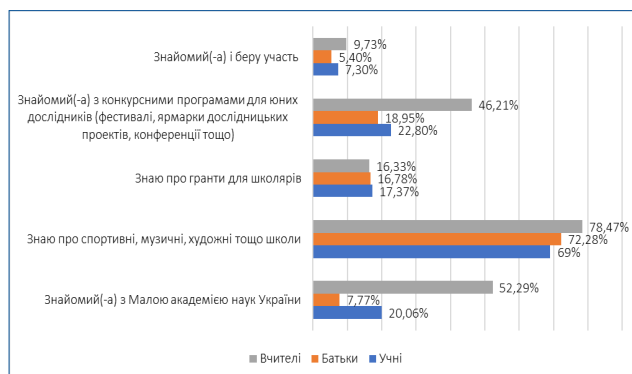

Рис. 4. Розподіл відповідей на питання «Чи знайомі Ви з можливостями додаткової освіти, наукової освіти для обдарованих учнів?» (питання для батьків: «Чи знайомі Ви з можливостями додаткової освіти, наукової освіти для обдарованих учнів?»; питання для педагогічних працівників: «Чи знайомі Ваші учні з можливостями додаткової освіти, наукової освіти для обдарованих учнів?»)

ні студії, беруть участь у конкурсах, змаганнях та фестивалях різних рівнів.

На думку опитаних працівників закладів освіти, труднощі ідентифікації обдарованих учнів найчастіше пов'язані з відсутністю методичного забезпечення та браком часу на організацію і проведення діагностики обдарованості — так відповіли 46,6 % респондентів (табл. 4).

Таким чином, аналіз відповідей педагогів щодо розуміння обдарованості та критеріїв її прояву показав важливість обґрунтування зовнішніх (об'єктивних) та внутрішніх критеріїв визначення обдарованості. Найпоширенішими та водночас найбільш простими у використанні, за результатами опитування, є зовнішні критерії — перемоги в олімпіадах, конкурсах та змаганнях різних рівнів.

Високі результати психологічної (психолого-педагогічної) діагностики як критерій виявлення обдарованості значно рідше використовуються

опитаними, що, з одного боку, свідчить про брак таких методик, з іншого — актуалізує проблему підготовки, підвищення кваліфікації працівників закладів освіти з питань виявлення та розвитку обдарованості.

Говорячи про труднощі супроводу розвитку обдарованої особистості, опитувані працівники ЗЗСО найчастіше зауважували брак часу та ресурсів для організації відповідної роботи з обдарованими дітьми — так відповіли 72,6 % опитаних (табл. 5).

Водночас багато опитаних вчителів звертають увагу на брак (або застарілість) матеріально-технічних ресурсів закладів освіти, велику наповнюваність класів, відсутність вільного часу у педагога для підготовки та проведення додаткових занять з учнями, відсутність гурткової роботи у школі. Непоодинокі також зауваження про нестачу фінансування такого напрямку роботи: «Ця робота не фінансується», «Додаткова робота має додатково оплачуватися», «Відсутність фінансової мотивації вчителя» і под.

Окрім того, опитувані педагогічні працівники зауважують брак часу в учнів, відсутність підтримки з боку батьків, надмірну регуляцію роботи вчителя: «Учителі бояться, що за відхилення від програми їм винесуть догану або звільнять, от і виконують теорію за шаблоном», «Відсутність підтримки обдарованої дитини батьками», «Завантаженість обдарованих учнів, переважно, оскільки таких учнів мало, а вимог до педагогів і результатів шкільних олімпіад багато» тощо.

Найбільш актуальним для впровадження в закладах освіти, на думку опитаних працівників ЗЗСО (табл. 6), є методичні засоби підтримки та розвитку різних видів обдарованості (44,1 %), а також інструментарій і методичні засоби діагностики й моніторингу різних видів обдарованості (57,4 %).

Таблиця 4

Розподіл відповідей на питання «Труднощі ідентифікації обдарованих здобувачів освіти найчастіше пов'язані з» (респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді), %

Відповідь	Працівники				
	ЗЗСО	ЗДО	ЗПО	ЗПТО	ЗВО
Відсутністю методичного забезпечення діагностики обдарованості	47,88	41,86	38,61	34,19	30,23
Складністю діагностичних процедур	24,26	21,51	23,76	29,06	26,36
Браком часу на організацію та проведення діагностики обдарованості	46,6	39,53	33,66	42,74	46,14
Відсутністю можливості підвищити кваліфікацію з цього питання	16,05	39,5	27,72	18,8	15,91
Діагностика обдарованості не потрібна в освітньому процесі	6,34	8,72	11,88	11,97	14,1

Таблиця 5

Розподіл відповідей на питання «Труднощі супроводу розвитку обдарованості найчастіше пов'язані з» (респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді), %

Відповідь	Працівники			
	ЗЗСО	ЗДО	ЗПО	ЗПТО
Відсутністю необхідного методичного забезпечення	46,85	59,88	39,6	67,52
Браком часу та ресурсів для організації відповідної роботи з обдарованими дітьми	72,63	48,84	64,36	31,62
Відсутністю можливості підвищити кваліфікацію з цього питання	14,21	17,44	19,8	24,79
Відсутність підтримки керівництва	3,31	7,56	10,89	6,84

Водночас третина опитаних (31,6 %) переконана в тому, що тісна взаємодія з науковцями — фахівцями в галузі виявлення та розвитку обдарованих дітей і молоді дає можливість кардинально покращити роботу з обдарованими вихованцями й учнями в закладах освіти. 20,7 % опитаних працівників ЗЗСО зауважили, що регулярно використовують в роботі розробки вчених Національної академії педагогічних наук України з проблем обдарованості дітей і молоді.

Окремо педагогічним працівникам пропонували питання про мотивацію працювати з обдарованими учнями. Відповідаючи на питання «Що могло б мотивувати Вас додатково займатися супроводом розвитку обдарованості учнів?», опитані зазначили важливість підтримки батьків — це вказали 38,5 % респондентів (рис. 5). Важливою також є підтримка від МОН України,

Рис. 5. Розподіл відповідей педагогічних працівників на питання «Що могло б мотивувати Вас додатково займатися супроводом розвитку обдарованості учнів?» (респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді)

ІППО чи адміністрації школи (30,6 % опитаних). З тих чи інших причин не хочуть взагалі займатися супроводом розвитку обдарованості учнів 1,6 % опитаних працівників ЗЗСО.

Таблиця 6

Розподіл відповідей на питання «На Вашу думку, найбільший затребуваністю нині є підготовка та упровадження» (респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді), %

Відповідь	Працівники				
	ЗЗСО	ЗДО	ЗПО	ЗПТО	ЗВО
Інструментарію, методичних засобів діагностики різних видів обдарованості	35,59	29,65	24,75	24,79	28,64
Інструментарію, методичних засобів моніторингу обдарованості	21,8	21,51	19,8	12,82	17,95
Методичних засобів підтримки та розвитку різних видів обдарованості	44,12	35,47	43,56	43	40,91
Курсів підвищення кваліфікації для педагогічних працівників і практичних психологів, соціальних педагогів з ідентифікації та супроводу розвитку обдарованості учнів	26,1	28,49	32,67	36,75	30,23
Основні труднощі пов'язані лише з браком часу та ресурсів для організації роботи з обдарованими дітьми	28,06	23,84	34,65	32,48	30
Наявні наукові та науково-методичні розробки, що присвячені проблемі виявлення і розвитку обдарованих дітей і молоді, задовольняють потреби практиків	4,03	1,74	4,95	5,13	5,45

Найважливішими, на думку більшості опитаних працівників ЗЗСО, є розроблення та впровадження державної програми (концепції) підтримки й розвитку дитячої обдарованості (56,8 % респондентів). Зокрема, учасники опитування зауважували: «Без державної програми працювати тяжко, все на особистих контактах», «Робота з обдарованими дітьми в школі повинна бути поставлена на такий же рівень, як і інклюзивне навчання. Навчання повинні проводити підготовлені вчителі, які знають методику роботи з обдарованими дітьми та мають бути прикріплені до них».

Ефективному розвитку обдарованості, на думку респондентів, сприятимуть державна підтримка обдарованих учнів та педагогічних працівників, академічна самостійність вчителів та відповідне методичне забезпечення: «Найбільш здібні діти потребують навантаження, яке б відповідало їхнім розумовим силам, але наша СЕРЕДНЯ школа, крім «СЕРЕДНЬОЇ» програми, найчастіше нічо-

го їм запропонувати не може», «Потрібна фахова особа, що буде займатися окремо саме цим питанням», «Весь комплекс: від підготовки педагогів до методичного й матеріального забезпечення навчального процесу».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Закон України «Про освіту». (2017, 5 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Інститут обдарованої дитини НАПН України (2009-2021). *Основні завдання*. https://iod.gov.ua/viewpage.php?page_id=7
- Інститут обдарованої дитини НАПН України. (2021, 22 листопада). *Методологічний семінар «Розвиток обдарованої особистості: світовий та вітчизняний контексти»*. https://www.iod.gov.ua/articles.php?article_id=37
- Мельник, М.Ю. (2021). *Дослідження обізнаності та ставлення педагогічної спільноти, здобувачів освіти та батьків до діагностики й супроводу розвитку обдарованої особистості*. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України. http://www.iod.gov.ua/images/files/Zvit_rezultatOpit.pdf

SUPPORTING PERSONALITY'S GIFTEDNESS DEVELOPMENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS: MODERN SOCIAL DISCOURSE

Scientific report at the methodological seminar of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine "Gifted Personality Development: World and Ukrainian Contexts", November 18, 2021

Maryna Melnyk

PhD in Pedagogy, Head of the Department of Giftedness Diagnostics, Institute of the Gifted Child of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The survey results on the support of gifted personality development in the educational process conducted by the Institute of the Gifted Children of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine are discussed. During September 3-30, 2021, 52,083 respondents were interviewed — representatives of the teaching staff, students, and parents. The awareness of the teaching staff and parents on identifying and supporting talent development in the educational process is analysed. The readiness of employees of educational institutions to identify gifted students and work with them was revealed. It was found that 80 % of the teaching staff, 60 % of students, and half of the parents, the survey participants, are convinced of the need to diagnose and support the development of talent in the educational process. According to the interviewed employees of educational institutions, the difficulties in identifying and supporting the development of gifted students are often due to the lack of methodological support and lack of time to organise and conduct such work. It was found that there are several essential motivators for teachers in the support and development of gifted students — parental support, support from the Ministry of Education and Science of Ukraine, school administration, financial reward. At the same time, according to respondents, the most important and urgent are systemic changes: the development and implementation of a state programme (concept) of support and development of children's talents. The needs of the participants of the educational process in organising diagnostics and supporting the development of the gifted personality are specified.*

Keywords: education; giftedness; giftedness identification; giftedness development.

Дата публікації: 30 грудня 2021 р.